

**EDAM Dış Politika ve Güvenlik
Bilgi Notu**

Trump Türkiye-ABD İlişkisi için İyi Haber mi?

Kasım 2016

Sinan Ülgen

Yönetim Kurulu Başkanı, EDAM

Doruk Ergun

Araştırma Görevlisi, EDAM

1. GİRİŞ

Diğer NATO başkentlerinin çoğunun aksine, Donald Trump'ın sürpriz bir şekilde seçilmesi Türkiye'nin başkentinde memnuniyetle karşılanmıştır. Ankara'nın ilk değerlendirmeleri, yeni Amerikan başkanı için ülkesi dışında demokrasi ve hukuku üstünlüğü gibi konuların büyük bir önceliği olmayacağı tahminini yansıtmaktadır. Dolayısıyla, ikili ilişkilerin, Türkiye'nin hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi konulardaki karnesinden daha bağımsız olarak seyredeceğine dair bir beklenti oluşmuştur. Ankara ayrıca, Trump yönetiminin, bir Clinton başkanlığına nazaran, Fetullah Gülen'in iade edilmesi ve hareketin ABD'deki sosyal, ticari ve kaynak toplama faaliyetlerine baskı kurulması taleplerine daha çok kulak kabartacağına inanmaktadır. Son olarak, göreve gelecek ABD hükümetinin, karanlık günlerden geçen Orta Doğu'nun istikrarının sağlanmasında Türkiye'nin liderlik rolü üstlenmesine daha açık olacağı beklentisi vardır. Her ne kadar bu beklentiler haklı temellere dayansalar da, Türkiye-ABD ilişkisi diğer sebeplerden ötürü sıkıntılı günler yaşayabilir. Bu yazıda önümüzdeki 4 sene içerisinde Washington-Ankara ilişkilerinin seyrinde etkisi olacak kritik alanlara değinilmiştir.

2. NATO VE ATLANTİK ÖTESİ GÜVENLİK DÜZENİ

Trump'ın seçim kampanyasında dile getirdiği NATO'ya dair şüpheci yaklaşımı dış siyasetine de yansıtması, yetmiş yıldır dünyanın en güçlü askeri ve siyasi ittifakı olan Atlantik Ötesi güvenlik düzenini derinden etkileyecektir. Bu yetmiş yıl boyunca NATO'ya ve dolayısıyla Avrupa güvenliğine en büyük katkıyı ABD yapmıştır. Trump ABD'nin ittifaktan çekilmesi gerektiğini söylememekle birlikte¹ geçtiğimiz on yıl boyunca ittifakın en büyük tartışma konularından biri olan yük paylaşımı meselesini tekrar gündeme getirmiştir. Halihazırda sadece birkaç NATO üyesi ittifakın kendi koyduğu GSMH'nin yüzde 2'sinin savunma bütçesine ayrılması hedefini tutturmaktadır.

Trump hükümetinin NATO'ya olan katkısını asgariye indirmeyi ya da koşula bağlamayı seçmesi durumunda, bunun ittifak için çok kaydadeğer sonuçları olabilir; özellikle bunlar ittifakın dayandığı müşterek savunma hakkındaki 5. maddesini tehlikeye atarsa. Bu gelişmelerin NATO için kritik bir kavşakta, hem doğu hem güney cenahında Rusya ile şiddetlenen bir rekabet içinde olduğu, nükleer çekişmenin yeniden gündeme gelebileceği ve Baltıklarda ve Doğu Avrupa'daki ittifak üyelerinin, Ukrayna'nın belli kesimlerini istikrarsızlaştırmaya ve ilhak etmeye devam eden Rusya'nın yeniden yükselişine karşı duyduğu korkuların zirve yaptığı bir anda vuku bulması söz konusu olacaktır.

Rusya özellikle Ukrayna'ya müdahalesinden sonra NATO ittifakının hem askeri hem de siyasi hazırlıklılığını ve kararlılığını git gide daha çok sınamıştır. Trump başkanlığının, ittifakın ve 5. maddeye dayanan sorumluluklarının güvenilirliğinin daha çok sınanacağı bir iklim yaratması olasıdır. ABD'nin ve NATO'nun diğer ana mensuplarının olası bir Rus saldırganlığı halinde kendilerini desteklemeyeceği korkusu, sınır bölgelerinde yer alan NATO üyelerinin temel kaygılarından biri olmuştur.

¹ Factcheck.org (Mayıs, 2016) "What's Trump's Position on NATO?" 9 Kasım 2016 tarihinde aşağıdaki bağlantıdan erişilmiştir: <http://www.factcheck.org/2016/05/whats-trumps-position-on-nato/>

İşin özünde, bütün bunlar 2. Dünya Savaşı'nın sonundan beri adım adım inşa edilen Avrupa jeopolitik ve güvenlik ortamının erozyona uğramasına sebep olabilir. NATO'nun askeri ve siyasi bir ittifak olarak erozyona uğraması halinde, Avrupalı üyelerin şeffaf ve sağlıklı bir güvenlik diyalogu yürütme yetileri kayda değer biçimde azalabilir. Brexit ve Trump başkanlığının ufukta Avrupa'daki bir çok ülkede yürütülecek seçimlerde bir domino etkisi yapması durumunda, Batı düzeninin temelini oluşturan iki kurumun, yani NATO ve AB'nin, ciddi bir erozyona uğraması söz konusu olabilir; bundan faydalanacak temel odak da tartışmasız olarak yükselişteki Rusya olacaktır. Ankara yakın dönemde Moskova ile arasındaki ilişkileri tamir etmiş olsa da, Avrupa'daki, Karadeniz'deki, Kafkaslar'daki ve Orta Doğu'daki güvenlik düzeni söz konusu olduğunda taraflar kendilerini karşıt kamplarda bulmaktadırlar. Bunun yanı sıra iki ülke arasındaki husumet ve rekabetin yüzyıllara dayanan bir geçmişi vardır ve halihazırdaki NATO-Rusya meselelerinden çok daha geniş bir bağlamda yer almaktadır. Hem Türkiye'nin altmış yıldan uzun süredir üyesi olduğu NATO'nun erozyona uğramasının, hem de bunun ardından Rusya'nın daha da elinin kuvvetlenmesinin Türkiye'nin güvenliği açısından çok büyük etkileri olacaktır.

3. İRAN

İran ile nükleer programı hakkında imzalanan Ortak Kapsamlı Eylem Planı, Obama yönetimi tarafından yönetimin dış siyaset alanındaki en büyük başarılarından biri olarak kutlanmıştır. Trump birden fazla kere anlaşmadan çekilmenin ilk önceliklerinden biri olacağını ilan etmiştir.² Eğer bu senaryoyu gerçekleştirirse, İran'ın nükleer programına geri dönmesi beklenebilir ve Amerika, İsrail ve Körfez İşbirliği Konseyi'ndeki (KİK) şahinler tarafından desteklenen, İran'ın nükleer programına karşı bir askeri müdahale yapılması ihtimali yeniden gündeme gelebilir. Bu, Orta Doğu'daki

güvenlik ve istikrardan yoksun ortamı daha da derinleştirmenin yanı sıra, Tahran'daki şahin siyasi kanadı güçlendirip, bölgedeki mevcut mezhepsel dinamikleri ve vekaleten savaşları şiddetlendirebilir. Ankara, bu durumun artan Şii etkisine karşı gelecek Sünni ekseninin liderliğini almak için kendisinin önünü açacağını düşünebilir. Ancak böyle bir rolün Türkiye'nin uzun vadeli istikrarını desteklemek bir kenara, bölgedeki güvenlik menfaatlerinin yararına olacağı bile şüphelidir. Tam tersine, Türkiye'nin çıkarları, İran ile imzalanan nükleer anlaşmanın toparlanması ve güvence altına alınmasıyla, bir yandan zamanla İran'daki güç dengesinin el değiştirmesiyle, mezhepsel gerilimlerin azaltılmasında yatmaktadır.

4. İSRAİL

Bölgeyi zora sokacak bir diğer etken de Trump'ın İsrail'e verdiği kayıtsız şartsız destektir. Yeni başkan Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıyacağını, Tel Aviv'deki ABD büyükelçiliğini buraya taşıyacağını ve ABD'nin iki devletli çözüme olan desteğini keseceğinin sözünü vermiş ve böylelikle uzun süredir devam eden ABD politikasını geri çevireceğinin sinyalini vermiştir. Bunlar Filistinlilerin öfkelerini körükleyebilir ve karşılığında Hamas ile İsrail ya da Hizbullah ve İsrail arasında yeni bir şiddet döngüsüne girilmesine yol açabilir. Ayrıca bu durum İsrail'deki şahin kanadı güçlendirerek İran ile nükleer programından ötürü bir askeri yüzleşmenin olma ihtimalini arttırabilir. İsrail-Filistin çatışmasının, ABD hükümetinin kayıtsız şartsız olarak İsrail'i desteklediği bir ortamda yeniden şiddetlenmesi, Türk hükümetinin Filistin meselesi konusunda gösterdiği hassasiyet göz önünde bulundurulduğunda Türkiye ile gerginliklere yol açabilir.

5. IRAK VE ŞAM İSLAM DEVLETİ

Trump seçim kampanyasının ana önceliklerinden biri olan IŞİD konusunda bölgeyi bekleyen durum,

² Reuters (2016, Kasım 9) "Trump election puts Iran nuclear deal on shaky ground"

ABD'nin meseleye basite indirgemeci bir yaklaşım sergilemesi olabilir. George W. Bush yönetiminin ilk dönemini betimleyen fevri ve askeri olmaktan ibaret yaklaşım, bu tür yalnızca sert güce dayanan yaklaşımlardan doğabilecek pek çok soruna delil niteliğindedir. Bu yöndeki ilk adımlardan biri muhtemelen ABD'nin Rusya'yla ve bunun bir uzantısı olarak Esad rejimiyle daha yakın işbirliği yapması ve Suriye ile Irak cep-helerinde yer alan İran destekli milisleri görmezden gelmesi olacaktır. Bu yönde atılacak bir adım, sahadaki mezhepsel gerilimleri şiddetlendirebilir ve Ankara'nın çıkarlarının aksine Esad'ın koltuğunu korumasına olanak sağlayabilir. Bu yaklaşım, aynı zamanda Türkiye'nin uzun süredir savunduğu, IŞİD'in, Esad rejiminin yönetim hatalarının ve toplumun bütününe kapsamaktaki eksikliklerinin bir sonucu olduğu ve dolayısıyla Suriye'deki radikalleşmenin çözülmesi için rejim değişikliğinin şart olduğu savına taban tabana zıt olacaktır. Şu aşamada ABD'nin Suriye'deki Kürtler konusundaki politikasının ne olacağı belirgin değildir. Demokratların adayı olan Hillary Clinton, IŞİD ile mücadelede PYD ile işbirliği yapmaya ve hatta PYD'yi silahlandırmaya destek verdiğini açıkça belirtmiş olsa da, müstakbel başkanın bu konudaki duruşu belirsizdir.

6. İSLAMOFOBİ

Bu bölgesel meselelerin yanı sıra, fikir ayrılığına düşülebilecek alanlardan biri yeni başkanın açıkça İsmalofobikliğidir. Öyle ki, Cumhurbaşkanı Erdoğan gibi bir liderin göreve gelecek ABD başkanının bu retoriğine karşı tamamen kayıtsız kalması çok mümkün gözükmemektedir. İki başkanın da restleşmeci bir liderlik tarzına meylettiği göz önünde bulundurulduğunda, olası bir gerilim hızla diplomatik bir güçlüğe dönüşebilir. Türk hükümetinin Müslüman Kardeşler ve Suriye'de benzer ekollerdeki muhtelif muhalefet gruplarına verdiği destek düşünüldüğünde, siyaset seviyesinde de başka güçlüklerin ortaya çıkması mümkün olabilir.

SONUÇ

Bu, temelde Donald Trump'ın seçim kampanyası süresince verdiği muğlak ve bazen çelişkili demeçlerden yola çıkan bir ön analizdir. İlişkilerin seyri, ABD kabinesinin yeni yapısından da etkilenecektir. ABD'nin yeni seçilen başkanının dış siyaset alanındaki deneyim eksikliği göz önünde bulundurulduğunda, Dışişleri Bakanlığı ve Ulusal Güvenlik Konseyi gibi kilit konumları kimlerin dolduracağı, Trump dış siyasetini belirlemekte, yakın dönemdeki diğer herhangi bir başkanınkinden olduğundan çok daha hayati olacaktır.

**EDAM Dış Politika ve Güvenlik
Bilgi Notu**

Kasım 2016

Trump Türkiye-ABD İlişkisi için İyi Haber mi?

Sinan Ülgen
Yönetim Kurulu Başkanı, EDAM

Doruk Ergun
Araştırma Görevlisi, EDAM